

Список літератури:

1. Советское уголовное право /Под ред. Беляева Н.А., Шаргородского М.Д. Л., 1960, Ч. Общ. 2. Курс советского уголовного права: В 6 т./ Ред. коллегия: Пионтковский А.А., Ромашкин П.С., Чхиквадзе В.М., М., 1970, т. 3. 3. Курс советского уголовного права: В 5 т. /Под ред. Беляева Н.А., Шаргородского М.Д./ Л., 1968–1970. 4. Глистин В.К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений. Л., 1979. 5. Таций В.Я. Объект и предмет преступления по советскому уголовному праву. Х., 1982. 6. Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. 7. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений /Под ред. В.К.Лисиченко. К., 1988. 8. Архів Держинського суду м. Харкова за 1997 рік. 9. Одерій О.В. Розслідування злочинів щодо незаконного обігу наркотичних засобів. Дис... канд. юрид. наук. Х., 1997. 10. Закон України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» // Відомості Верхов. Ради України. 1995. № 10. Ст.60. 11. Мирошниченко Н.А., Музыка А.А. Уголовно-правовая борьба с наркоманией. К.; Одеса, 1988. 12. Бабаян Э.А., Гонопольский М.Х. Наркология. М., 1990. 13. Конвенция о психотропных веществах 1971, г. Нью-Йорк, 1977. 14. Селіванов М.П., Хруппа М.С. Антинаркотичне законодавство України. К., 1997. 15. Губський Ю.І., Шаповалова В.А., Кутько І.І., Шаповалов В.В. Лікарські засоби у психофармакології. К., 1997.

Надійшла до редколегії 09.02.99

О.О. Мороз

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ АВТОМОТОКРАДІЖОК ТА УГОНІВ

Похідною передумовою успішного вирішення розглянутої проблеми є дослідження правових аспектів застосування оперативно-розшукових заходів щодо попередження та розкриття автокрадіжок та угонів. Пояснюється це тим, що оперативно-розшукова діяльність, в рамках якої здійснюється зазначені заходи, є складовою частиною державно-правової боротьби із злочинністю. Відповідно, оперативно-розшукова діяльність не лише повинна здійснюватися з додержанням вимог законності, але й сама покликана її забезпечити, оскільки основним функціональним завданням правової діяльності є охорона норм права від порушень та забезпечення їх реалізації.

Іншими словами, права природа застосування оперативнорозшукових заходів щодо попередження й розкриття автомотокрадіжок та угонів зумовлена можливістю й доцільністю розв'язування за допомогою таких заходів правоохоронних та правозастосовних завдань.

Ступінь громадської небезпеки окремих злочинів, що ми відносимо до групи автомотокрадіжок та угонів, визначається законодавцем у формулюваннях диспозицій та санкцій складів злочинів, передбачених кримінальним законодавством у різних розділах. Так, кваліфікація та відповідальність за угон автотранспортних засобів (розділ X КК України) дана у ст. 215³, яка передбачає, що угон транспортних засобів без мети їх крадіжки - карається позбавленням волі на термін до 3-х років чи виправними роботами до 2-х років. За ті ж дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також поєднані з насиллям, небезпечним для життя й здоров'я потерпілого, чи застосування такого насилля - передбачена відповідальність у вигляді позбавлення волі на термін до 7-ми років або виправні роботи до 2-х років. Дії, передбачені першою частиною ст. 215³ КК України, поєднані з насиллям, небезпечним для життя та здоров'я потерпілого або загрозою застосування такого насилля - караються позбавленням волі на термін від 6 до 12 років.

Кваліфікація крадіжок автотранспортних засобів, автомобелей або речей з автомашин здійснюється залежно від форми власності, до якої відноситься предмет посягання, розміру заповдіяних збитків й інших обставин, передбачених кримінальним законодавством за ст.81 (розкрадання державного чи громадського майна, здійснене шляхом крадіжки), ст. 86-1 (розкрадання державного чи громадянського майна в особливо великих розмірах) або ст. 140 (крадіжка особистого майна) КК України.

Додаткова диференціація типових ознак громадської небезпеки окремих видів злочинів з даної групи міститься у переліках обставин, що обтяжують чи пом'якшують відповідальність, залежить від характеристик особи, яка притягається до відповідальності. При розгляді конкретного характеру справ (суд чи на відповідній стадії інший орган кримінального провадження, тобто орган дізнання, слідчий чи прокурор) індивідуалізує оцінку громадської небезпеки діяння, застосовуючи санкції або звільняючи від них за підставами, в межах та за умов, передбачених нормами права.

Виходячи з того, що відповідальність за автомотокрадіжки та угон передбачається статтями кримінального кодексу, які містяться у різних розділах Особливої частини КК, об'єкт злочинів цієї групи, що становить кримінально-правову категорію і є обов'язковою ознакою будь-якого злочинного діяння, може бути різним. Посягаючи на об'єкт злочину як на сукупність певних суспільних відносин, злочинець, який скоює автомотокрадіжку чи угон, впливає при цьому на специфічний предмет злочину, який розглядається нами як одна з загальних ознак оперативно-розшукової характеристики означеної групи протиправних діянь. Предметом їх посягання, на наш погляд, в усіх випадках є авто-транспортний засіб. За аналогією із об'єктом посягання - родовим та безпосереднім - ми маємо на увазі родовий предмет посягання, тобто загальний для групи однорідних злочинів - автомотокрадіжок та угонів. Безпосередній предмет посягання буде характеризувати кожний конкретний предмет (річ), на який у результаті автомотокрадіжки чи угону був виявлений злочинний вплив.

При викраденнях такий вплив полягає у самочинному захопленні, отриманні транспортного засобу та незаконній подорожі на ньому без мети крадіжки, а при крадіжці - у викраденні автотранспортного засобу, автомотодеталей або речей з машин. В останньому випадку (при крадіжці речей) злочинний вплив на транспортний засіб полягає у тому, що правопорушник проникає до нього й краде звідти будь-яке майно. Тому викрадені з автомашини автодеталі чи речі необхідно розглядати як безпосередній (конкретний) предмет посягання, що відноситься з родовим предметом як загальне та часткове.

Зважаючи на спільність предмету посягання, взаємоз'язок між окремими видами та складами злочинів, інші ознаки оперативно-розшукової характеристики автомотокрадіжок та угонів, розглянутих у цій роботі, та з метою вдосконалення кримінального законодавства щодо розглянутої проблеми, вважаємо доцільним внести у законодавчі органи наступну пропозицію.

На наш погляд, необхідно виключити з КК України статтю, що передбачає відповідальність за угон транспортного засобу без кваліфікуючих ознак, які свідчать про застосування або загрозу застосування насильства. Означені діяння фактично охоплюються складами, передбаче-

ними ст.ст. 81 та 140 КК України, що встановлюють кримінальну відповідальність за таємне викрадення державного, громадського майна громадян.

У цьому випадку всі факти неправомірного таємного здобуття автотранспортних засобів повинні кваліфікуватись як “таємне викрадення (крадіжка) державного, громадського або особистого майна громадян”.

Достатньо широкий діапазон заходів покарання, передбачених зазначеними статтями КК, дозволяє при визначенні відповідальності враховувати тяжкість здійсненого та розміри заподіяних збитків.

Така уніфікація кримінального законодавства дозволила б вдосконалити практику встановлення обставин, що підлягають розгляду за кримінальною справою у зв'язку з скоєнням автомотокрадіжок та угонів; забезпечити єдиний підхід при кваліфікації розглядуваних злочинів; значно спростити форми відомчої звітності, а також підвищити ефективність оперативно-розшукових апаратів ОВС щодо попередження та розкриття злочинних посягань на автотранспортні засоби.

Вагомою обставиною є й те, що зазначені діяння ст. ст.140 та 215 КК України не віднесені законодавством до тяжких злочинів, які становлять підвищену громадську небезпеку. На нашу думку, законодавець явно недооцінює громадську небезпеку злочинів, що підпадають під ознаки цих статей, чим допускає можливість комічних ситуацій. Наприклад, згідно зі ст. 7-1 КК України крадіжка, вчинена повторно, пов'язана зі здобуттям шапки чи дамської сумочки, буде відноситись до тяжких злочинів, а угон транспортного засобу, поєднаний з насильством, небезпечний для життя та здоров'я потерпілого, не буде вважатися тяжким.

Це свідчить про недоліки кримінального законодавства, створює передумови для необґрунтованого, а також недостатньо ефективного, неадекватного реагування на факти автомотокрадіжок та угонів з боку правоохоронних органів.

Так, на практиці відомі випадки, коли постають проблеми у зв'язку з застосуванням зброї співробітниками міліції для припинення угонів та крадіжок автотранспортних засобів, оскільки такі їх дії можуть бути визнані неправомірними.

З урахуванням сказаного, вважаємо за необхідне привести законодавчі та відомчі акти, що регламентують питання такої боротьби, у від-

повідність з сучасними умовами. Зокрема, було б доцільно крадіжку особистого майна за обтяжуючих обставин, а також угон транспортних засобів за обтяжуючих обставин включити до переліку статей КК, віднесених до категорії тяжких злочинів.

Надійшла до редколегії 08.02.99

Н.М.Пісоцька

ІНСТИТУТ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАНЬ УМОВНО І З ВІДСТРОЧКОЮ ВИКОНАННЯ ВИРОКУ ТА ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Не один рік триває у нашому суспільстві дискусія про те, якою повинна бути кримінально-правова політика України. А між тим, не зважаючи ні на значне зростання злочинності, що спостерігається останнім часом, ні на те, що неодноразово висловлювались пропозиції про прийняття більш жорстких заходів до злочинців, питання про доцільність існування інституту призначення покарання умовно і з відстрочкою виконання вироку не викликало жодних сумнівів.

Вивчення автором судових справ за 1997 р. по призначенню покарання особам у віці 18–24 роки, які вже мали судимість, показало, що серед них 47 % були засуджені раніше до різних термінів позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку або умовно. Продовжуючи кримінально-правову характеристику, треба відзначити, що усі вони скоїли злочини з прямим умислом, причому такі, як ті, що передбачені ст.ст. 72; 81, ч.2, 3; 120; 140, ч.2, 3; 141, ч.2, 3; 144, ч.2; 229-6, ч.1 КК України. Серед зазначених засуджених велика частка осіб, які скоїли злочин повторно, однак це ще не свідчить про недоречність існування інституту призначення покарань умовно і з відстрочкою виконання вироку. Справа у тому, що відбування покарання у тюрмі або ВТУ залишається одним з найсуворіших покарань, яке досить активно використовується у вітчизняній судовій практиці (52% засуджених у 1997 р. рецидивістів відбували покарання у місцях позбавлення волі). До того ж, прогнози рецидиву з боку таких осіб не дуже втішні. Але ж на цій підставі ніхто не ставить питання про відмову від застосування покарання у вигляді позбавлення волі.

Серед чинників, що впливають на вірогідність скоєння злочину повторно, Солопанов Ю.В. та Іващенко О.П. виділяють такі: вік на час